

Sygn. akt I ACa 1225/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 marca 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Paweł Rygiel (spr.)

Sędziowie: SSA Paweł Czepiel

SSA Marek Boniecki

Protokolant: Michał Góral

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 17 marca 2023 r. w Krakowie

sprawy z powództwa I. K. i B. K.

przeciwko (...) S.A. w W.

o ustalenie

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 22 lipca 2021 r. sygn. akt I C 1119/20

1. oddala apelację;

2. zasądza od strony pozwanej na rzecz powodów solidarnie kwotę 8.100 zł (osiem tysięcy sto złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

sygn. akt I ACa 1225/21

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 17 marca 2023 r.

Powodowie I. K. i B. K., w pozwie skierowanym przeciwko (...) S.A. w W., wnieśli o ustalenie nieważności umowy nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem CHF z dnia 25 lipca 2008 r., a to na podstawie art. 58 k.c. w zw. z art. 69 ustawy Prawo bankowe, ewentualnie o unieważnienie ww. umowy na podstawie art. 12 ust. 1 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym w zw. z art. 69 ust. 1 ustawy Prawo bankowe. Ewentualnie domagali się zasądzenia solidarnie od pozwanej na swoją rzecz kwoty 115.324,26 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty wskutek uznania niektórych postanowień umowy za abuzywne oraz zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Strona pozwana (...) S.A. wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powodów na rzecz strony pozwanej kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Krakowie:

- ustalił, że umowa numer (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem CHF z dnia 25 lipca 2008 roku jest nieważna;

- zasądził od strony pozwanej (...) S.A. z siedzibą w K. na rzecz powodów I. K. i B. K. solidarnie kwotę 11.834,00 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów procesu.

Podstawą wyrokowania były następujące ustalenia faktyczne.

Powodowie w dniu 12 czerwca 2008 r. złożyli wniosek o udzielenie kredytu/pożyczki hipotecznej w wysokości 350.000 zł z przeznaczeniem na zakup lokalu w walucie CHF.

W dniu 25 lipca 2008 r. powodowie zawarli z pozwaną (ówcześnie działającą pod nazwą (...) Bank S.A.) umowę nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowaną kursem CHF w celu finansowania budowy i zakupu lokalu mieszkalnego przy ul. (...) w budynku (...) lok. nr (...) w K..

Zgodnie z § 1 ust. 2 powodom, na warunkach określonych w umowie, udzielono kredytu w wysokości 350.000 zł, który był waloryzowany do CHF (ust. 3). W § 1 pkt. 3A umowy wskazano, że kwota kredytu wyrażona w walucie waloryzacji na koniec 26 czerwca 2008 r. wg kursu kupna waluty z tabeli banku wynosi 173.310,22 CHF, jednak kwota ta miała charakter informacyjny, ponieważ faktyczna wartość kredytu w dniu uruchomienia kredytu może być różna od podanej w niniejszym punkcie.

Kredyt został zaciągnięty na okres 360 miesięcy, tj. od 25 lipca 2008 r. do 5 sierpnia 2038 roku, a jego spłata miała nastąpić w równych ratach kapitałowo - odsetkowych do 5-tego dnia każdego miesiąca (§ 1 ust. 4-6 umowy).

Sąd odnotował także postanowienia umowy dotyczące prawnych zabezpieczeń umowy: ustanowiono hipotekę kaucyjną do kwoty 525.000 zł na w/w nieruchomości, ubezpieczenie niskiego wkładu własnego oraz ubezpieczenie spłaty kredytu do czasu założenia księgi wieczystej.

Zgodnie z § 7 umowy bank udzielił powodom na ich wniosek Kredytu hipotecznego przeznaczonego na cel określony w § 1 ust. 1 zwanego dalej Kredytem, w kwocie określonej w § 1 ust. 2, waloryzowanego kursem kupna waluty CHF wg tabeli kursowej (...) Banku S.A. Kwota Kredytu wyrażona w CHF walucie jest określona na podstawie kursu kupna waluty CHF2 tabeli kursowej (...) Banku S.A. z dnia i godziny uruchomienia Kredytu/transzy Kredytu.

Kredyt oprocentowany został wg zmiennej stopy procentowej, której stopa w dniu wydania decyzji kredytowej ustalona została jako stawka bazowa LIBOR 3M z dnia 27 czerwca 2008r. powiększona o stałą w całym okresie kredytowania marżę banku w wysokości 1 % (§ 10 ust. 1 i 2 umowy).

Kredytobiorcy zobowiązali się do spłaty kredytu w miesięcznych ratach kapitałowo-odsetkowych w terminach i kwotach zawartych w harmonogramie spłat, który sporządzony jest w walucie frank szwajcarski. Raty kapitałowo-odsetkowe oraz raty odsetkowe spłacane są w złotych po uprzednim ich przeliczeniu wg kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej (...) Bank S.A. obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50. (§ 11 ust. 5 umowy).

W § 29 powodowie złożyli oświadczenie o zapoznaniu się z warunkami udzielania kredytu złotowego waloryzowanego kursem waluty obcej oraz świadomości ryzyka kursowego.

W dniu 6 stycznia 2009 r. powodowie zawarli z pozwaną aneks nr (...) dotyczący zmiany sposobu wypłaty kwoty kredytu.

W dniu 31 sierpnia 2011 r. powodowie zawarli z pozwaną aneks do umowy kredytu, na podstawie którego bank zapewnił powodom możliwość dokonywania zmian waluty spłaty Kredytu hipotecznego dla osób fizycznych (...)"

waloryzowanego kursem CHF, ze złotych polskich na walutę waloryzacji oraz z waluty waloryzacji na złote polskie w okresie obowiązywania Umowy.

W dniach 28 lipca 2008 r. oraz 11 lutego 2009 r. kredyt hipoteczny nr (...) został uruchomiony w dwóch transzach. W okresie od 5 września 2008 r. do 5 lutego 2020 r. oprocentowanie kredytu kształtowało się na poziomie od 4,78 % do 0,24 %.

Sąd ustalił także, że powodowie chcieli zawrzeć umowę kredytu złotówkowego, jednak z uwagi na brak zdolności na zaciągnięcie kredytu w złotówkach powodowie zdecydowali się na kredyt w CHF. Produkt ten był przedstawiany jako bardzo korzystny względem kredytu złotówkowego. Powodowie czytali umowę przed jej podpisaniem jednak pozwana nie wyjaśniła im wszystkich wątpliwości związanych z jej zapisami. Bank przedstawił powodom symulację wzrostu rat w sytuacji, gdy wzrośnie kurs CHF maksymalnie o 20 %. Powodom nie wyjaśniono zapisów umowy. Nie wytłumaczono im również, w jaki sposób Bank ustala kursy walut. Powodowie musieli zawrzeć umowę ubezpieczenia na życie, aby otrzymać kredyt. Powodowie mieli świadomość, że w związku z wyrażeniem kredytu w walucie obcej ich raty mogą wzrosnąć na skutek wahań kursu CHF, nie mieli jednak wiedzy w jakiej skali się to będzie odbywać. Strony nie prowadziły negocjacji z pozwaną w kwestii warunków umowy, ponieważ pozwana nie przewidziała możliwości negocjowania warunków umowy.

Q dacie zawierania umowy powodowie nie mieli możliwości spłacania rat w walucie kredytu, tj. w CHF. Dopiero po zawarciu aneksu w sierpniu 2011r. powodowie mieli możliwość uiszczania rat bezpośrednio w CHF. Powodowie nie zawarliby umowy kredytu w tym kształcie, gdyby mieli świadomość jak drastycznie może wzrosnąć kurs CHF.

W rozważaniach prawnych Sąd I instancji wskazał, że zasadny był zarzut nieważności umowy. Wskazał, że powodowie nie zostali należycie poinformowani o ryzyku kursowym. Nie mieli zdolności kredytowej do zawarcia umowy kredytu złotowego, a bank namówił ich do kredytu w CHF. Strona pozwana nie dopełniła zasad należytej staranności bowiem informacje jakie przekazała powodom na temat kredytu w CHF ograniczały się do stwierdzenia, że CHF jest walutą stabilną, dzięki czemu kredyt zaciągnięty w tej walucie jest kredytem bezpiecznym.

W ocenie Sądu umowa kredytu w rzeczywistości nie była umową zgodną z oczekiwaniami powodów. Głównym powodem takiego stanu rzeczy było uzależnienie wysokości kwoty wypłaconego powodom kapitału w złotych polskich oraz wysokości spłacanych przez nich rat od miernika, który w dłuższym czasookresie charakteryzuje się niskim stopniem stabilności i przewidywalności – w postaci kursu kupna i sprzedaży CHF. Powodowie nie zdawali sobie sprawy w wystarczającym stopniu z wiążącego się z umową ryzyka walutowego. Informacje dotyczące ryzyka walutowego przekazane powodom przez Bank Sąd ocenił jako niespełniające podstawowych wymogów jakie ciążyą na pozwanej jako profesjonalistce. Były one wybiórcze, niepełne i nie dawały pełnego obrazu obciążającego powodów ryzyka walutowego.

Sąd w oparciu o art. 58 § 2 k.c. ocenił, że bank naruszył zasady współzycia społecznego, czego skutkiem było podjęcie przez powodów decyzji o zawarciu umowy kredytu w kształcie umowy kredytu w walucie CHF z mechanizmami przeliczania zobowiązań stron z waluty CHF na walutę PLN oraz z waluty PLN na walutę CHF. W sposób obszerny uzasadnił swe stanowisko, odwołując się głównie do wad przekazanych powodom informacji dotyczących ryzyka walutowego.

Nadto dokonał Sąd również oceny postanowień umowy kredytu dotyczących waloryzacji pod kątem abuzywności wskazując, że postanowienia umowy nie były indywidualnie uzgadniane z powodami, zaś same postanowienia stanowiące podstawę przeliczenia wypłaconego w złotych kredytu i spłaconych złotych rat, odwołujące się do tabeli kursowej banku kształtowały prawa i obowiązki konsumenta w sposób rażąco sprzeczny z dobrymi obyczajami, naruszając jego interesy. Podkreślił, że postanowienia umowy umożliwiające ustalenie kursu wymiany waluty zostały ustalone w sposób arbitralny. Są też niejednoznaczne w swej treści. Wskazał, że przedmiotowe postanowienia określają przedmiot główny umowy kredytu. Wreszcie, odwołał się do tego, że powodowie sprzeciwiają się zastąpieniu

abuzywnego postanowienia umowy innym przepisem prawa krajowego. W tej sytuacji, także z tej przyczyny istnieją podstawy do uznania umowy za nieważną.

Wskazał Sąd nadto szczegółowo na istnienie po stronie powodów interesu prawnego w ustalenia nieważności umowy zgodnie z art. 189 k.p.c.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie 98 § 1 k.p.c. obciążając nimi stronę pozwaną. Zasadzone zostały odsetki ustawowe za opóźnienie od zasądzonych kosztów procesu zgodnie z art. 98 § 1¹ k.p.c. liczone od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty.

Od powyższego orzeczenia apelację wniosła strona pozwana, zaskarżając wyrok w całości.

Pozwany Bank zarzuciła naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na treść zaskarżonego rozstrzygnięcia, tj.:

- art. 235² § 1 pkt 3 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. poprzez pominięcie wniosku Pozwanego o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego na tezy wskazane w pkt. 7 petitum odpowiedzi na pozew (wyliczenia z wykorzystaniem kursu średniego NBP), pomimo, że przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z uwzględnieniem rat kredytu Powoda w oparciu o kurs średni CHF/PLN NBP pozwoliłoby bezsprzecznie wykazać brak dowolności Banku w ustalaniu kursów walut (a w konsekwencji brak abuzywności spornych klauzul i ważność Umowy) oraz pozwoliłoby na wykazanie rynkowego charakteru kursów pochodzących z Tabel Kursów Walut Obcych Pozwanego Banku, braku naruszenia interesu konsumenta wskutek wprowadzenia spornych klauzul do Umowy, w szczególności w sposób rażący, a zatem miało wpływ na rozstrzygnięcie w postaci uznania klauzul waloryzacyjnych za abuzywne, a w konsekwencji ustalenie nieważności Umowy;

- naruszenie art. 243⁽²⁾ k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 271 § 1 k.p.c. i art. 271⁽¹⁾ § 1 k.p.c. poprzez niewydanie przez Sąd I instancji postanowienia w przedmiocie pominięcia dowodu z protokołu z zeznań świadka M. D. złożonych na rozprawie w dniu 5 kwietnia 2019 r. przed Sądem Rejonowym dla Ł. w Ł. w sprawie sygn. akt(...) podczas gdy z treści tego dokumentu wynikało, że proces udzielania kredytu w Banku zawierał obowiązkowe elementy, których spełnianie Bank weryfikował, kontrolując swoich pracowników, który to proces świadek szczegółowo opisał, a Powód nie wykazał w żaden sposób, że w jego przypadku miały miejsce jakiegokolwiek odstępstwa od tej procedury; w szczególności nie może być uznany za wiarygodny w tym zakresie wyłącznie dowód z zeznań Powoda, który ma charakter akcesoryjny.

- naruszenie art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z 227 k.p.c. poprzez pominięcie wniosku o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu ze świadka M. P., mimo iż tezy, na które został zgłoszony dowód mają istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, ponieważ dowodzą, że w przedmiotowej nie doszło do spełnienia przesłanki braku zgodności z dobrymi obyczajami (Bank nie mógł ustalać kursów dowolnie, a przyjęcie kursu kupna/sprzedazy wynikało ze sposobu finansowania kredytu Powoda), a także nie doszło do spełnienia przesłanki rażącego naruszenia interesu konsumenta (Bank musiał publikować i publikował zawsze rynkowy kurs, wprowadzenie spornych klauzul do Umowy wiązało się z poprawieniem interesu Powoda). Informacje na temat „przebiegu i stosowania przez Bank procedury związanej z udzielaniem kredytobiorcom kredytów hipotecznych w Banku”, które może przedstawić świadek, w szczególności dotyczące (1) każdorazowego oferowania klientom oferty złotowej, (2) sposobu badania zdolności kredytowej klientów w Banku, (3) obowiązków informacyjnych, sposobu prezentowania oferty oraz (4) możliwości negocjowania Umowy, stanowiłoby podstawę do poczynienia ustaleń faktycznych odmiennych od wskazanych w zarzutach poniżej. Naruszenie to miało wpływ na rozstrzygnięcie, ponieważ przeprowadzenie dowodu ze świadka i oparcie na nim ustaleń prowadziłoby do oceny, że sporne klauzule nie są abuzywne, a zatem powództwo zostałoby oddalone;

- naruszenie z art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 299 k.p.c., poprzez oparcie ustaleń faktycznych na zeznaniach Powoda w zakresie, w jakim były one niewiarygodne i sprzeczne z zasadami logiki i doświadczenia życiowego oraz były sprzeczne z zeznaniami świadka, oraz dokumentacją kredytową i innymi dokumentami zgromadzonymi w sprawie, co miało

wpływ na rozstrzygnięcie, ponieważ doprowadziło Sąd I instancji do nieprawidłowych ustaleń faktycznych opisanych poniżej, które to doprowadziły Sąd I instancji przekonania o abuzywności spornych postanowień, a m.in. w oparciu o zarzut abuzywności, Sąd I instancji ustalił nieważność Umowy;

- naruszenie art. 227 k.p.c. w zw. z 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 327⁽¹⁾ § 1 k.p.c., poprzez błędną ocenę części dowodów z dokumentów i niepoczynienie na ich podstawie ustaleń faktycznych, co w szczególności dotyczy Pism Okólnych zmieniających Regulamin i zawierających projekty Aneksów do Umowy, Raportu UOKiK dotyczącego spreadów, Raportów Komisji Nadzoru Finansowego, Pisma Banku do Prezesa UOKiK, Ekspertyzy prof. A. R. „Tabela Kursowa (...) - metodyka oraz analiza porównawcza” oraz pliku „Korelacje - tabela”, mimo iż mają one znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, ponieważ dowodzą, że Bank nie mógł dowolnie kształtować publikowanych kursów CHF/PLN oraz w przedmiotowej sprawie nie doszło do spełnienia przesłanki braku zgodności z dobrymi obyczajami, a także nie doszło do spełnienia przesłanki rażącego naruszenia interesu konsumenta, co z powołanych dokumentów wynika, a do czego Sąd I instancji się nie odniósł. Naruszenie to miało wpływ na rozstrzygnięcie, ponieważ między innymi w oparciu o zarzut abuzywności Sąd stwierdził nieważność Umowy;

- art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie sprzecznej z zasadami logiki i doświadczenia życiowego, dowolnej, a nie swobodnej oceny dowodów, pozbawionej wszechstronnego i obiektywnego rozważenia całości materiału dowodowego i wyciągnięcie na tej wadliwej podstawie bezpodstawnych i niezgodnych z rzeczywistym stanem faktycznym wniosków leżących u podstaw wyroku, w szczególności przez: a/ bezpodstawne przyjęcie, że Bank miał możliwość dowolnego, arbitralnego ustalania poziomu publikowanych kursów walutowych; b/ bezpodstawne przyjęcie, że powodowie zostali nieprawidłowo poinformowani o ryzyku kursowym; c/ bezpodstawne przyjęcie, że celem powodów było zawarcie umowy, w wyniku której otrzymają kwotę kredytu w walucie złoty polski, a nie umowy określanej jako „kredyt we frankach”; d/ bezpodstawne przyjęcie, że zawierając umowę powodowie nie zdawali sobie sprawy ze stopnia wynikającego z umowy ryzyka walutowego; e/ bezpodstawne przyjęcie, że sporne klauzule nie podlegały indywidualnym negocjacom;

- art. 316 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i w konsekwencji rozstrzygnięcie o skutkach abuzywności (względnie nieważności postanowień Umowy) wyłącznie na podstawie przepisów aktualnych na dzień zawarcia Umowy, podczas gdy przy rozstrzygnięciu o zasadności roszczenia Powoda, można zastosować art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu aktualnym na dzień zamknięcia rozprawy, (tj. z uwzględnieniem nowelizacji zmieniającej art. 358 § 2 k.c., która weszła w życie 24 stycznia 2009 r., przewidującej oparcie przeliczeń wartości świadczeń w oparciu o kurs średni NBP), co miało wpływ na rozstrzygnięcie, ponieważ gdyby Sąd zastosował wskazany przepis postępowania, nie stwierdziłby nieważności Umowy.

Strona Apelużąca zarzuciła nadto naruszeniu przepisów prawa materialnego tj.:

1. w zakresie stwierdzenia nieważności z uwagi na sprzeczność z ustawą lub zasadami współżycia społecznego:

- art. 111 ust. 1 pkt. 4 Prawa bankowego w zw. z art. 56 k.c., w zw. z art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 Prawa bankowego w zw. z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. zmieniająca ustawę Prawo bankowe (Dz.U.2011, nr 165, poz. 984, dalej jako „ustawa antyspreadowa”), poprzez ich niezastosowanie i ocenę, że Bank rzekomo mógł dowolnie ustalać kursy walut stosowane do przeliczeń, czego skutkiem miałyby być nieważność Umowy, podczas gdy samo odesłanie do konkretnych kursów publikowanych przez bank, skutkuje koniecznością stwierdzenia, że treść stosunku prawnego pomiędzy stronami eliminuje możliwość stosowania dowolnie ustalonych kursów, a ponadto, stosownie do ustawy antyspreadowej, nawet gdyby strony nie ustaliły mechanizmu wyznaczania wysokości świadczeń wystarczająco precyzyjnie, czemu Pozwany zaprzecza, skutkiem tego winno być uzupełnienie stosunku prawnego zgodnie z postanowieniami ustawy antyspreadowej, ale nie nieważność mechanizmu waloryzacji kredytu, a tym bardziej nie nieważność Umowy;

- art. 358¹ § 2 k.c., poprzez jego błędną wykładnię i stwierdzenie, że celem klauzul waloryzacyjnych powinno być wyłącznie dostosowanie wartości świadczenia do zmian w sile nabywczej pieniądza i urealnieniu wartości świadczenia, podczas gdy cel zastosowania klauzul waloryzacyjnych (indeksacyjnych) może być dowolny, w granicach swobody umów, a niezależnie od tego, klauzule waloryzacyjne w Umowie służyły dostosowaniu wartości świadczenia do zmiany w sile nabywczej pieniądza - tj. waluty polskiej w stosunku do waluty szwajcarskiej;

- art. 353¹ k.c. poprzez jego błędną wykładnię i stwierdzenie, że Umowa sprzeciwia się zasadom współzycia społecznego, a w konsekwencji stwierdzenie jej nieważności;

- art. 58 § 1 i 2 k.c. poprzez jego niezasadne zastosowanie i stwierdzenie, że Umowa stanowiła czynność prawną sprzeczną z ustawą i zasadami współzycia społecznego, a w konsekwencji stwierdzenie jej nieważności;

- art. 58 § 3 k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 2 k.c. in fine, poprzez ich błędne zastosowanie (względnie niezastosowanie, w zakresie wskazanych tam wyjątków) i niezasadne stwierdzenie, że gdyby powodowie zostali prawidłowo poinformowani o ryzyku walutowym to nie podjęliby decyzji o zawarciu spornej umowy pomimo tego, że bez spornych postanowień Umowa i tak została zawarta w sytuacji, gdy kwestia konkretnie wykorzystywanej Tabeli Kursowej miała znaczenie wtórne, a ponadto istnieje dyspozytywny przepis ustawy przewidujący skutek braku uregulowania pomiędzy stronami sposobu określania wartości waluty (kursu), tj. w szczególności art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu aktualnym na dzień zamknięcia rozprawy;

2. W zakresie stwierdzenia nieważności z uwagi na bezskuteczność klauzul waloryzacyjnych:

- art. 385¹ § 1 w zw. z § 3 k.c. przez błędną wykładnię art. 385¹ § 1 k.c. i niezastosowanie art. 385¹ § 3 k.c., i w konsekwencji bezpodstawne przyjęcie, że sporne klauzule nie były indywidualnie uzgodnione, podczas gdy Powód miał rzeczywisty wpływ na te postanowienia;

- art. 385¹ § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i bezpodstawne przyjęcie, że sporne postanowienia spełniają przesłanki abuzywności, w szczególności że są (1) niejednoznaczne (2) sprzeczne z dobrymi obyczajami i (3) rażąco naruszają interes konsumenta;

- art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i stwierdzenie abuzywności spornych klauzul oraz konieczności uznania ich za niewiążące, podczas gdy sporne klauzule w kwestionowanym brzmieniu zostały już wyeliminowane ze stosunku prawnego pomiędzy stronami, zgodną wolą stron, poprzez podpisanie stosownego Aneksu do Umowy;

- art. 385¹ § 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie i bezpodstawne przyjęcie, że z powodu wyeliminowania z treści Umowy klauzul waloryzacyjnych, Umowa ta jest nieważna, podczas gdy nawet, gdyby stwierdzić bezskuteczność spornych klauzul, Umowa powinna obowiązywać w pozostałym zakresie;

- art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i stwierdzenie upadku umowy bez poinformowania uprzednio Powoda o skutkach takiego rozstrzygnięcia oraz w sytuacji, gdy było to obiektywnie niekorzystne dla Powoda;

Strona pozwana zarzuciła także naruszenie:

- art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 56 k.c. poprzez jego niezastosowanie i ocenę oświadczeń woli złożonych przez strony Umowy wyłącznie na podstawie literalnego brzmienia postanowień Umowy, bez wzięcia pod uwagę okoliczności, w których zostały złożone, zasad współzycia społecznego oraz ustalonych zwyczajów, jak również oparcie się na dosłownym brzmieniu Umowy, bez uwzględnienia zgodnego zamiaru stron i celu Umowy, a w konsekwencji

nieprawidłowe ustalenie, że Umowa przewidywała możliwość dowolnego ustalania kursów na potrzeby wyliczenia wysokości rat kredytowych przez Bank;

- art. 69 ustawy - Prawo bankowe oraz art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 358 § 2 k.c. (wg stanu prawnego na dzień zamknięcia rozprawy) w zw. z art. 3 k.c. oraz w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG w zw. z art. 353¹ k.c. oraz w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 5 k.c. w zw. z art. 4 ustawy antyspreadowej poprzez stwierdzenie nieważności Umowy,

- art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 354 § 1 k.c. poprzez ich niezastosowanie i przyjęcie, że, po ewentualnym stwierdzeniu rzekomej abuzywności spornych klauzul, cała Umowa jest nieważna, podczas gdy okoliczności, w których złożone zostały oświadczenia woli stron, zasady współzycia społecznego oraz ustalone zwyczaje pozwalają na wykonanie Umowy również po usunięciu z niej odwołań do Tabeli Kursów Walut Obcych („TKWO”) Banku - zobowiązania powinny zostać przeliczone po aktualnym na dzień danej operacji finansowej, rynkowym kursie CHF/PLN;

- art. 56 k.c. poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie, że, po ewentualnym stwierdzeniu rzekomej abuzywności spornych klauzul, cała Umowa jest nieważna, podczas gdy art. 56 k.c. stanowi właściwy przepis dyspozytywny, przewidując, że czynność prawna wywołuje skutki w niej wyrażony oraz wynikające z ustawy, z zasad współzycia społecznego i z ustalonych zwyczajów. Zatem zobowiązanie powinno zostać przeliczone po wynikającym z zasad współzycia społecznego i ustalonych zwyczajów, aktualnym na dzień przeliczenia, rynkowym kursie kupna CHF (takim jak konkretny kurs wskazany w TKWO na daną historyczną datę);

- art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 Prawa bankowego w zw. z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. zmieniająca ustawę Prawo bankowe (Dz.U.2011, nr 165, poz. 984, dalej jako „ustawa antyspreadowa”) poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie, że, po ewentualnym stwierdzeniu rzekomej abuzywności spornych klauzul, cała Umowa jest nieważna;

- art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu aktualnym na dzień zamknięcia rozprawy, poprzez jego niezastosowanie przy rozstrzygnięciu o skutkach rzekomej abuzywności spornych klauzul, podczas gdy możliwe jest zastosowanie na tej podstawie do przeliczeń kursu średniego NBP, po wyeliminowaniu z Umowy odesłania do kursów publikowanych w Tabeli Kursów Walut Obcych Pozwanego Banku;

- art. 41 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe, niezastosowanie przy rozstrzygnięciu o skutkach rzekomej abuzywności spornych klauzul, podczas gdy możliwe jest zastosowanie analogii do przepisów Prawa wekslowego i zastosowanie na tej podstawie do przeliczeń kursu średniego NBP, po wyeliminowaniu z Umowy odesłania do kursów publikowanych w Tabeli Kursów Walut Obcych Pozwanego Banku;

- art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim poprzez jego niezastosowanie przy rozstrzygnięciu o skutkach rzekomej abuzywności spornych klauzul, podczas gdy możliwe jest na tej podstawie zastosowanie kursu średniego NBP do przeliczeń opisanych w Umowie, po wyeliminowaniu z Umowy odesłania do kursów publikowanych w Tabeli Kursów Walut Obcych Pozwanego Banku;

- art. 189 k.p.c. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na niezasadnym przyjęciu, Powód posiada interes prawny w ustaleniu nieważności Umowy.

Pozwany Bank wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości, ewentualnie o uchylenie wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji. Domagała się zasądzenia od powodów na rzecz strony pozwanej kosztów procesu za I i II instancję, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych. Nadto wniosła o rozpoznanie postanowienia Sądu I instancji w przedmiocie pominięcia dowodu z opinii biegłego z zakresu ekonomii, bankowości, finansów w postępowaniu odwoławczym, na tezy wskazane w pkt. 7 odpowiedzi na pozew.

Powodowie wnieśli o oddalenie apelacji w całości i zasądzenie od strony pozwanej na rzecz powodów kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego.

W toku postępowania apelacyjnego Sąd, w trybie art. 156¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., poinformował strony postępowania o prawdopodobnym wyniku sprawy, w tym przede wszystkim o ocenie prawnej spornych postanowień umownych i wynikających stąd konsekwencji. W związku z tym pouczył powodów o skutkach ewentualnego niezwiązania ich, jako konsumentów, niedozwolonymi klauzulami oraz skutkach ewentualnej nieważności zawartej przez strony umowy kredytowej, zakreślając powodom termin do złożenia oświadczenia, czy wyrażają wolę utrzymania łączącej strony umowy, czy też domagają się stwierdzenia jej nieważności.

W wyznaczonym terminie B. K. i I. K. złożyli oświadczenie, że akceptują skutki uznania za abuzywne postanowień spornej umowy kredytowej, jakim może być upadek (nieważność) umowy wskazując, że korzystniejszą dla nich opcją jest unieważnienie umowy i tę opcję wybierają.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja strony pozwanej jako niezasadna podlegała oddaleniu.

I.

Ustalenia dokonane w pierwszej instancji są – co do zasady – prawidłowe i Sąd Apelacyjny przyjmuje je za własne. W zasadniczej części ustalenia te sprowadzają się do powołania okoliczności niespornych, dotyczących treści zawartej między stronami umowy kredytowej, okoliczności, które skłoniły powodów do zawarcia tej umowy oraz okoliczności związanych z wykonywaniem umowy.

Ustalenia należało jedynie uzupełnić w zakresie treści Regulaminu udzielania kredytów i pożyczek hipotecznych dla osób fizycznych w ramach (...) hipotecznych, który stanowił załącznik do umowy stron, gdzie zgodnie z § 1 ust. 2 (...) udziela kredytów /pożyczek hipotecznych złotych waloryzowanych kursem następujących walut obcych: USD/EURO/CHF lub innych walut obcych wskazanych przez (...), według tabeli kursowej (...) Banku S.A. Jak stanowił zaś § 24 ust. 2 regulaminu wysokość każdej raty odsetkowej lub kapitałowo-odsetkowej kredytu / pożyczki hipotecznej waloryzowanego kursem waluty obcej określona jest w tej walucie, natomiast jej spłata dokonywana jest w złotych po uprzednim jej przeliczeniu wg kursu sprzedaży danej waluty obcej, określonym w tabeli kursowej (...) Banku S.A. na dzień spłaty.

Sąd prawidłowo ustalił w oparciu o zeznania powodów, że udzielone im zostały pouczenia o ryzyku kursowym, jednak nie mieli oni świadomości w jakiej skali kurs CHF może wzrosnąć; symulacja wzrostu kursu dotyczyła maksymalnie 20%. W sprawie nie zostało wykazane, by przedstawiciele Banku udzielali powodom dalszych wyjaśnień co do skutków zawarcia umowy indeksowanej do waluty obcej i wynikającego z tego ryzyka. W konsekwencji stwierdzenie, czy udzielone informacje były prawidłowe i wystarczające nie należy do sfery faktów, lecz oceny prawnej.

Bezprzedmiotowy jest zarzut kwestionujący nie przeprowadzenie przez Sąd I instancji wnioskowanego przez stronę pozwaną dowodu z opinii biegłego. W ocenie Sądu Apelacyjnego zbędne okazało się prowadzenie dowodu dla wyliczenia rat kredytowych powodów z wykorzystaniem średniego kursu CHF/PLN Narodowego Banku Polskiego dla wykazania braku dowolności banku w ustalaniu kursów walut i rynkowego charakteru kursów zawartych w tabelach banku. W ocenie Sądu Apelacyjnego, umowa kredytowa zawarta przez strony okazała się nieważna z uwagi na abuzywność jej postanowień (o czym w dalszej części uzasadnienia), a w związku z tym wyliczenie biegłego nie były przydatne dla rozstrzygnięcia sprawy i dowód ten był zbyteczny.

Również zeznania świadka M. P. oraz dowód z protokołu z zeznań świadka M. D. złożonych w sprawie (...) Sądu Rejonowego dla Ł. w Ł. nie były przydatne dla rozstrzygnięcia sprawy, bowiem nie było kwestią sporną w jaki sposób przebiegała procedura udzielania powodom kredytu hipotecznego oraz, że bank stosował obowiązkowe pouczenia, zgodnie z ustalonymi przez siebie zasadami. Istotne bowiem było, że nawet te pouczenia, które bank zaoferował powodom i które zostały im prawidłowo udzielone, nie były wystarczające dla właściwego pouczenia konsumentów o ryzyku kursowym, jak też udzielenia informacji w jaki sposób bank obliczał kursy walut dla wypłaty i spłaty rat.

W tym stanie rzeczy wskazać należy, że rozstrzygnięcie sprawy zależne jest od oceny prawnej zawartej między stronami umowy, w tym przede wszystkim w zakresie skutków wynikających z postanowień umownych przewidujących indeksację wzajemnych świadczeń stron z odwołaniem do kursu franka szwajcarskiego. Umową z dnia 25 lipca 2008 r. pozwany Bank udzielił bowiem powodom kredytu w walucie polskiej w kwocie 350 000 zł, na cel i na warunkach określonych w umowie (§ 1 ust. 1, 1A i 2 umowy), statuując w umowie podstawowe obowiązki stron w sposób standardowy, nie odbiegający od istoty umowy kredytu określonej w art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, zaś specyfiką (wyróżnikiem) przedmiotowej umowy było zawarcie postanowień o waloryzacji kredytu do CHF, gdzie kwota wyrażona w walucie waloryzacji na koniec 26 czerwca 2008 r. według kursu kupna waluty z tabeli kursowej (...) Banku S.A. wynosiła 173 310,22 CHF. Zawarto postanowienie, że kwota ta miała charakter informacyjny i nie stanowiła zobowiązania banku, a wartość kredytu wyrażona w walucie obcej w dniu uruchomienia kredytu, może być różna od podanej w niniejszym punkcie (§ 1 ust. 3 i 3A). Zgodnie zaś z § 7 bank udzielił kredytobiorcom na ich wniosek kredytu hipotecznego przeznaczonego na cel określony w § ust. 1 w kwocie określonej w §1 ust. 2, waloryzowanego kursem kupna waluty CHF wg tabeli kursowej (...) Banku S.A. Kwota kredytu wyrażona w CHF walucie jest określona na podstawie kursu kupna waluty CHF z tabeli kursowej (...) Bank S.A. z dnia i godziny uruchomienia kredytu/transzy kredytu. Z kolei kredytobiorcy mieli obowiązek spłaty rat w sposób ustalony w § 7 umowy: raty kapitałowo –odsetkowe oraz raty odsetkowe miały być płacone w złotych po uprzednim ich przeliczeniu wg kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej (...) Banku S.A. obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50. Na mocy aneksu z dnia 25 lipca 2008 r. powodowie mieli możliwość dokonywania zmiany waluty spłaty kredytu ze złotych polskich na CHF.

II.

Nie podziela Sąd Apelacyjny zarzuty strony pozwanej naruszenia art. 189 k.p.c. z uwagi na brak interesu prawnego powodów w ustaleniu nieważności spornej umowy.

Apelujący niezasadnie zarzucał, iż ustalenie nieważności umowy odnosi się do sfery faktów, a nie prawa. Sąd wyrzekając w wyroku ustalił nieważność umowy kredytowej z dnia 25 lipca 2008 r. zawartej między stronami, a zatem nieważność dokonanej czynności prawnej. Ponadto nie zasługiwały na uwzględnienie zarzuty, iż kredytobiorcy wyłącznie na drodze powództwa o zapłatę mogą osiągnąć pełnie ochrony swoich praw, zaś powództwo o ustalenie nie jest właściwym dla jednoznacznego określenia praw i obowiązków stron umowy. Powodowie wykazali tymczasem, że celem niniejszego postępowania jest wyeliminowanie stanu niepewności co do świadczeń wynikających z umowy kredytu, w tym m.in. ustalenie nieważności umowy ma znaczenie dla zniesienia ustanowionej na nieruchomości hipoteki.

III.

Sąd Apelacyjny nie podziela oceny prawnej Sądu I instancji co do nieważności przedmiotowej umowy z odwołaniem do art. 58 § 1 k.c. (jako sprzecznej z ustawą) oraz art. 58 § 2 k.c. (jako sprzecznej z zasadami współżycia społecznego).

Przede wszystkim nie jest zasadne twierdzenie, że powoływane w apelacji przepisy prawa wykluczają możliwość konstrukcji umowy o kredyt z uwzględnieniem klauzul indeksacyjnych tj. klauzul przeliczeniowych wzajemnych świadczeń należnych w walucie krajowej, z odwołaniem do kursu waluty obcej. Istotą takiego kredytu jest, że kredytobiorca zwraca bankowi sumę nominalną udzielonego kredytu (kapitału walutowego) w walucie krajowej w wysokości zależnej od bieżącego kursu wymiany walut, wraz z odsetkami oraz ewentualnymi innymi opłatami i prowizjami. Zważyć zatem należy, że świadczeniami głównymi umowy było – z jednej strony – udzielenie kredytu w oznaczonej kwocie (świadczenie Banku), a z drugiej – zwrot kapitału kredytowego oraz odsetek i prowizji (świadczenie kredytobiorców). Zasada swobody umów nie wyklucza natomiast ustalenia wysokości wzajemnych świadczeń z odwołaniem do klauzuli indeksacyjnej odnoszącej się do kursu waluty obcej. W orzecznictwie sądowym nie budzi wątpliwości, że umowa kredytu wiążąca wysokość udzielonego kredytu oraz wysokość jego spłaty z kursem waluty obcej nie jest sprzeczna z ogólną konstrukcją umowy kredytu przewidzianą art. 69 ust.1 Prawa bankowego (tak Sąd Najwyższy m.in. w wyroku z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; w wyroku z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14; wyroku

z 19 marca 2015 r., IV CSK 362/14; w wyroku z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14; w wyroku z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16).

W okolicznościach sprawy brak jest także podstaw do kwalifikacji spornej umowy kredytowej jako sprzecznej z zasadami współzycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.). Sąd Okręgowy powołał się na pogląd prawny wyrażony w orzecznictwie, że jeżeli już w chwili zawarcia umowy bank przedstawiający jej projekt dysponował wiedzą o dysproporcji świadczeń na niekorzyść kontrahenta, to stwierdzenie naruszenia obowiązków informacyjnych może prowadzić do sprzeczności umowy z zasadami współzycia społecznego. Z wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2013 r., sygn. akt I CSK 651/12, wynika, że sam fakt nierównomiernego rozłożenia w umowie ryzyka osiągnięcia korzyści i nie ekwiwalentności świadczeń stron, nie oznacza w sposób automatyczny, że doszło do naruszenia zasady słuszności kontraktowej oraz uczciwego obrotu, powodującego nieważność umowy. Kwalifikacja umowy jako nieważnej z uwagi na jej sprzeczność z zasadami współzycia społecznego wymaga istnienia dalej idących przesłanek, jak choćby wykazania okoliczności, że ukształtowanie stosunku umownego w sposób widocznie krzywdzący dla jednej strony wynika ze świadomego lub spowodowanego niedbalstwem wykorzystania przez drugą stronę silniejszej pozycji. Z tego punktu widzenia istotne jest, przykładowo, czy kontrahent Banku działał pod presją faktycznej jego przewagi, czy też, czy Bank dochował staranności zawodowej w rozumieniu art. 355 § 2 k.c.

Zważyć bowiem należy, że wymaganie zgodności czynności prawnej z zasadami współzycia społecznego jest zagadnieniem „kontekstu faktycznego tj. okoliczności danego wypadku, i jakakolwiek próba uogólnień adekwatnych do każdej sytuacji z góry byłaby skazana na niepowodzenie” (tak Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 29 września 1987 r., III CZP 51/87; OSNCP z 1989 r., z. 1, poz. 14). Do uznania bezwzględnej nieważności umowy na podstawie art. 58 § 2 k.c. niezbędne jest zatem wykazanie konkretnych okoliczności, świadczących o sprzeczności umowy z zasadami współzycia społecznego. Sama zatem dysproporcja między wartością określonych w umowie wzajemnych świadczeń stron, czy też dysproporcja pomiędzy ryzykiem osiągnięcia korzyści bądź strat, nie jest wystarczająca dla uznania umowy za sprzeczną z zasadami współzycia. Niezbędne jest dodatkowo wykazanie, że w okolicznościach konkretnej sprawy - z uwagi, przykładowo, na cel umowy, sytuację faktyczną stron, stan świadomości stron i ich motywację, pozycję stron, sposób wykonywania umowy itp. – umowa pozostaje w kolizji z zasadami słuszności, uczciwego obrotu, uczciwości, czy też lojalności.

W badanej sprawie nie zostało wykazane istnienie tego rodzaju okoliczności. Treść umowy stron wskazuje, iż zamieszczone w niej klauzule indeksacyjne skutkowały swobodą banku w ustalaniu zasad kreowania ostatecznej wysokości świadczenia kredytobiorców, przy braku równowagi w ustalaniu wysokości wzajemnych świadczeń oraz dysproporcji ryzyka związanego z deprecjacją waluty krajowej w stosunku do waluty przeliczeniowej. Jak już wskazano, okoliczności te, same przez się, nie prowadzą do oceny spełnienia przesłanek określonych art. 58 § 2 k.c. Natomiast pozostała treść zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego pozwala jedynie na stwierdzenie, że to powodowie poszukiwali możliwości uzyskania kredytowania. Powodowie początkowo chcieli uzyskać kredyt w walucie złoty polski, jednak po przedstawieniu im przez przedstawiciela banku propozycji kredytu indeksowanego do CHF jako produktu stabilnego i z mniejszymi kosztami niż kredyt w złotych polskich, powodowie zdecydowali się na przedmiotowy kredyt hipoteczny waloryzowany do CHF. Strona pozwana udzieliła im ogólnej informacji o ryzyku wzrostu kursu CHF do wysokości 20% oraz wskazywała na bezpieczeństwo transakcji jako zawieranej w stabilnej walucie.

W tych okolicznościach faktycznych nie sposób przyjąć, że powodowie znajdowali się w przymusowym położeniu, a pozwany Bank wyzyskał ich sytuację, w sposób świadomy chcąc skorzystać z ukształtowania umowy w sposób krzywdzący powodów. To wszystko w sytuacji, gdy w oczywisty sposób w sprawie nie wykazano, by faktyczny, nadzwyczajny stopień deprecjacji waluty polskiej w stosunku do franka szwajcarskiego był przewidywany przez którąkolwiek ze stron umowy w chwili jej zawierania. Jakkolwiek zatem w samej umowie zamieszczone były krzywdzące kontrahentów banku mechanizmy, to jednak w sprawie brak jest tego rodzaju okoliczności faktycznych (związanych z sytuacją samych stron, intencjonalnością działania Banku, zamiarem wykorzystania sytuacji powodów itp.), które pozwalałyby kwalifikować zawartą umowę jako sprzeczną z zasadami współzycia społecznego.

IV.

Nie budzi wątpliwości ocena, że zawarte w § 1 ust. 3, § 1 ust. 3A, § 7 ust. 1, § 11 ust. 5 łączącej strony umowy oraz w § 1 ust. 2 i § 24 ust. 2 Regulaminu udzielania kredytów i pożyczek hipotecznych dla osób fizycznych w ramach (...)hipotecznych - postanowienia umowne mają charakter abuzywny. W tym zakresie rozważania Sądu Okręgowego zasługują na aprobatę.

W ocenie Sądu Apelacyjnego abuzywność przedmiotowych postanowień umownych wynika z ich niejasności, pozostawienia Bankowi swobody w ustalaniu zasad kreowania ostatecznej wysokości wzajemnych świadczeń, jak też przewidzenia mechanizmu odmiennego kursu walutowego dla ustalenia świadczenia banku i kredytobiorcy. Ze spornych postanowień wynika zatem, że z naruszeniem zasady równości stron bank, jako podmiot silniejszy w stosunku do konsumenta, uzyskał możliwość samodzielnego kreowania wysokości wzajemnych świadczeń, przy przewidzeniu mechanizmu polegającego na stosowaniu odmiennego, niekorzystnego dla kontrahenta Banku kursu, w zależności od tego, czy dotyczy to wyliczenia świadczenia Banku czy kredytobiorcy, a dodatkowo przy takiej konstrukcji, która – z uwagi na brak jasności – nie pozwalała przewidzieć wysokości tych świadczeń.

Niezależnie od powyższego, sporne postanowienia umowne mieściły w sobie klauzulę walutowości – przewidywały bowiem, że jakkolwiek świadczenia stron miały być płacone w walucie krajowej, to waluta obca będzie walutą rozliczeniową. W związku z tym wskazać należy, że Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w wyroku z dnia 10 czerwca 2021 r. (sprawa C-776/19) stwierdził m.in., że „wykładni art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy dokonywać w ten sposób, że warunki umowy kredytu, przewidujące, iż waluta obca jest walutą rozliczeniową (...) i powodujące skutek w postaci ponoszenia ryzyka kursowego przez kredytobiorcę, są objęte zakresem tego przepisu, w wypadku gdy warunki te określają istotny element charakteryzujący wspomnianą umowę”, jak też, że wykładni art. 3 ust.1 powołanej wyżej dyrektywy należy dokonywać w ten sposób, że „warunki umowy kredytu, przewidujące, iż waluta obca jest walutą rozliczeniową (...) i powodujące skutek w postaci ponoszenia nieograniczonego ryzyka kursowego przez kredytobiorcę, mogą doprowadzić do powstania znaczącej nierównowagi wynikających z tej umowy kredytu praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta, jeśli przedsiębiorca nie mógł racjonalnie oczekiwać, przestrzegając wymogu przejrzystości w stosunku do konsumenta, iż ten konsument zaakceptowałby, w następstwie indywidualnych negocjacji, nieproporcjonalne ryzyko kursowe, które wynika z takich warunków”.

Jest oczywiste, że sporne klauzule indeksacyjne określały istotny element charakteryzujący zawartą przez strony umowę. W rzeczywistości bowiem dotyczyły głównych postanowień umownych, wpływających na wysokość głównych świadczeń stron. Stanowiły jej istotę, wyróżnik, tworząc charakterystykę umowy.

Nie budzi także wątpliwości, że ryzyko zmian kursowych waluty rozliczeniowej w całości zostało przerzucone na konsumenta. Oczywiście zmiany te, w zależności od kierunku zmian kursowych, mogły być korzystne bądź niekorzystne dla kontrahenta Banku. Jednak - to co istotne - ryzyko zmian niekorzystnych było nieograniczone. Tym samym, w świetle treści umowy, konsekwencje nadzwyczajnej deprecjacji waluty krajowej obciążały wyłącznie i w całości kredytobiorcę. W szczególności w umowie brak jest zastrzeżenia, że w razie istotnej, w oznaczonych w umowie granicach, deprecjacji waluty krajowej, dalsze konsekwencje tych niekorzystnych zmian będą obciążały obie strony. W rezultacie kredytobiorcy – konsumenci zostali w sposób nieograniczony obciążeni nieproporcjonalnym ryzykiem kursowym, w tym także takim, który nie mieścił się w przewidywalnych w dacie zawarcia umowy granicach.

W tym stanie rzeczy ciężar wykazania, iż konsument został prawidłowo pouczony o istocie wskazanego ryzyka oraz, że przy pełnej świadomości tego ryzyka konsument zaakceptowałby przewidziane w umowie rozwiązanie, spoczywał na Banku. Takich okoliczności strona pozwana nie wykazała, ograniczając się do ujawnienia faktu przekazania powodowi standardowej w tym zakresie informacji. Nie wykazała zatem, by sporne postanowienia zostały uzgodnione w następstwie indywidualnych negocjacji, w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.

Sporne klauzule nie spełniały także warunku sformułowania w sposób jednoznaczny i zrozumiały (art. 358 § 2 k.c.). Zważyć należy, że dla spełnienia tego warunku nie jest wystarczająca zrozumiałość postanowienia pod względem formalnym i gramatycznym. Niezbędne jest spełnienie wymagania, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu, do którego odnosi się postanowienie, tak aby właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny przeciętny konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (tak; TSUE w wyroku z 26 lutego 2015 r., C-143/13).

V.

Stosownie do treści art. 385¹ § 1 i 2 k.c., postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a w takim przypadku strony są związane umową w pozostałym zakresie. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

Na tle stosowania przedmiotowego przepisu Sąd Najwyższy przyjmuje jednolicie, że brak związania konsumenta niedozwolonym postanowieniem umownym oznacza, iż nie wywołuje ono skutków prawnych od samego początku i z mocy samego prawa, co sąd ma obowiązek wziąć pod uwagę z urzędu (tak m.in. w uchwale z dnia 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC z 2008 r., z. 7-8, poz. 87; uchwała składu 7 sędziów SN z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC z 2019 r., z.1, poz.2), chyba że konsument następnie udzieli „świadomej, wyraźnej i wolnej zgody” na to postanowienie i w ten sposób jednostronnie przywróci mu skuteczność (tak: m.in. w wyroku z dnia 14 lipca 2017 r., II CSK 803/16, w uchwale z dnia 6 kwietnia 2018 r., III CZP 114/17, OSNC z 2019 r., z.3, poz. 26).

Wyżej przedstawiony pogląd pozostaje w zgodzie z postanowieniami dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz.U.E.L. 1993.95.29 z dnia 21 kwietnia 1993 r.) oraz ich rozumieniem wynikającym z orzecznictwa TSUE. Zważyć bowiem należy, że zawarte w kodeksie cywilnym regulacje art. 385¹-385⁴ stanowią wyraz implementacji do polskiego porządku prawnego wyżej powołanej dyrektywy. W konsekwencji, przy wykładni polskich przepisów regulujących prawo konsumenckie należy brać pod uwagę wskazówki wynikające z tej dyrektywy i z dotyczącego jej dorobku orzeczniczego. Zgodnie natomiast z art. 6 ust.1 dyrektywy, nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w dalszej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków.

W świetle treści w/w przepisów oraz orzecznictwa TSUE i Sądu Najwyższego, nie budzi więc wątpliwości, że – co do zasady - sąd ma obowiązek zbadania czy klauzula ma charakter abuzywny i wyciągnięcia z tego konsekwencji, a konsekwencją tą jest przede wszystkim ciążący na sądzie obowiązek zaniechania stosowania klauzuli abuzywnej – jednak bez zmiany jej treści. Z tego punktu widzenia istotne znaczenie ma ocena, czy wyeliminowanie postanowienia niedozwolonego wpływa na pozostałą część umowy, czy też bez klauzuli abuzywnej umowa może obowiązywać. W szczególności – z oczywistych względów - umowa nie może dalej obowiązywać, o ile niedozwolone postanowienia umowne dotyczą głównego przedmiotu umowy. Jakkolwiek – stosownie do treści art. 4 ust.2 dyrektywy Rady 93/13/EWG jak i art. 485¹ § 1 k.c. – ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy postanowień określających główne świadczenia stron, ale wyłączenie to nie znajduje zastosowania jeżeli postanowienia te nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Jak już wyżej wskazano, sporne klauzule indeksacyjne nie spełniają tego ostatniego warunku.

Przypomnieć zatem należy, że – zgodnie z poglądem wyrażonym przez TSUE – za postanowienia odnoszące się do głównego przedmiotu umowy należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę, a więc definiują samą istotę konkretnego stosunku umownego (tak TSUE w: wyroku z dnia 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, wyroku z dnia 26 lutego 2015 r., C-143/13, wyroku z dnia 23 kwietnia 2015 r., C-96/14). Podobnie, w orzecznictwie sądów polskich pojęcie postanowień określających główne

świadczenia stron wiązane jest ze świadczeniami charakteryzującymi daną umowę, określającymi jej istotę, czyli tzw. *essentialia negotii*, rozumiane jako cechy, według których dokonuje się kwalifikacji konkretnej czynności prawnej do ustawowo wyróżnionych typów czynności.

Stwierdzić zatem należy, że kryteria kwalifikacji przesłanki głównych świadczeń stron odnoszą się do elementów przedmiotowo istotnych, przy uwzględnieniu podziału na świadczenia główne (w tym świadczenia o zasadniczym znaczeniu dla danego stosunku prawnego) i uboczne. Nadto odnoszą się do tego, czy dane postanowienie jest charakterystyczne dla danego stosunku prawnego oraz, czy reguluje typowe dla danego stosunku prawnego świadczenia.

Z tych względów aktualnie dominuje ocena, że zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej klauzule kształtujące mechanizm indeksacji określają główne świadczenie kredytobiorcy (tak Sąd Najwyższy m.in.: w wyroku z dnia 30 września 2020 r., I CSK 556/18, lex nr 3126114; w wyrok z dnia 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, OSP 2019, z. 12, poz. 115; w wyroku z dnia 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, lex nr 2690299). W ostatnim z cyt. powołanych orzeczeń Sąd Najwyższy podkreślił, że „Obowiązek zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu w oznaczonych terminach spłaty stanowi główne świadczenie kredytobiorców. Klauzula waloryzacyjna wpływa na wysokość tego świadczenia”. Przy ocenie zatem, że przedmiotowe klauzule, które są sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają interes konsumentów, zostały sformułowane w sposób niejednoznaczny, nie poddający się weryfikacji, to wypełniona jest przesłanka abuzywności postanowień określających główne świadczenia stron.

W tym stanie rzeczy zasadna była argumentacja powodów oraz Sądu I instancji, iż takimi są kwestionowane postanowienia zawierające klauzule indeksacyjne. Określają bowiem świadczenia główne stron poprzez wskazanie podstaw do ich ustalenia, w sytuacji, gdy klauzule indeksacyjne nie odwoływały się do ustalonego w sposób obiektywny kursu waluty, do obiektywnych wskaźników, na które żadna ze stron nie miała wpływu, lecz poprzez nietransparentny mechanizm wymiany waluty pozwalały kształtować ten kurs w sposób dowolny. Nadto powodowie w sposób nieograniczony zostali obciążeni nieproporcjonalnym ryzykiem kursowym, a brak pouczenia ich o konsekwencjach przedmiotowej regulacji nie pozwala na przyjęcie, iż świadomie przyjęli na siebie takie ryzyko.

VI.

Jak już wskazano, wyeliminowanie z łączącej strony umowy niedozwolonych postanowień umownych wymaga oceny, czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. W świetle powyższych rozważań oczywista jest konkluzja, że eliminacja postanowienia umownego zawierającego klauzulę indeksacyjną prowadzić będzie do upadku umowy w całości. Na podstawie pozostałych postanowień umowy nie jest możliwe określenie praw i obowiązków stron.

Klauzula niedozwolona nie wywołuje skutków prawnych od samego początku i z mocy samego prawa, przy czym jeżeli umowa kredytu nie może bez klauzuli abuzywnej wiązać stron, dzieli ona los klauzuli.

Z istoty prawa konsumenckiego wynika jednak, że konsument może następnie udzielić „świadomej, wyraźniej i wolnej zgody” na niedozwolone postanowienie i w ten sposób jednostronnie przywrócić mu skuteczność. Istnienie możliwości następczego wyrażenia zgody na to postanowienie (jego „potwierdzenie”) i przywrócenie mu w ten sposób skuteczności z mocą wsteczną powoduje, iż tego rodzaju postanowienia abuzywne wiążą się z sankcją bezskuteczności zawieszanej. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały 7 sędziów z dnia 7 maja 2021 r. (III CZP 6/21, OSNC z 2021 r., z.9, poz. 56), charakterystyka tej sankcji, przy uwzględnieniu orzecznictwa TSUE wskazuje, iż „konsument może wyrazić swą zgodę na niedozwolone postanowienie zarówno w toku sporu przed sądem, jak i pozasądowo, jednakże w obu przypadkach będzie to skuteczne tylko wtedy, gdy został wyczerpująco poinformowany o konsekwencjach prawnych, jakie może pociągnąć za sobą definitywna nieskuteczność (nieważność) tego postanowienia. Należycie poinformowany konsument może też podjąć decyzję przeciwną (odmówić zgody), co spowoduje trwałą bezskuteczność (nieważność) niedozwolonego postanowienia. Względ na pewność prawa nakazuje także przyjąć, że swą zgodę konsument powinien wyrazić w rozsądnym czasie od udzielenia mu należytej informacji. Jeżeli tego nie uczyni, niedozwolone postanowienie stanie się trwale bezskuteczne (nieważne)”.

Nadto, w sytuacji, w której – na skutek odmowy potwierdzenia - klauzula abuzywna stała się definitywnie bezskuteczna (nieważna), o obowiązywaniu umowy decyduje to, czy stosownie do przedstawionych reguł weszła w jej miejsce regulacja zastępcza. „To zaś zależy od tego, czy całkowita i trwała bezskuteczność (nieważność) umowy naraża konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje - czemu konsument może wiążąco zaprzeczyć (sprzeciwiając się zarazem utrzymaniu umowy) - a w razie odpowiedzi pozytywnej - czy regulacja zastępcza istnieje (sąd jest władny ją określić)”. Także jednak i w tym przypadku konsument może wiążąco oświadczyć, iż nie ocenia konsekwencji całkowitej i definitywnej bezskuteczności (nieważności) umowy jako szczególnie niekorzystnej, sprzeciwiając się udzieleniu mu ochrony przed tymi konsekwencjami.

Uwzględniając powyższe Sąd Apelacyjny zarządzeniem z dnia 25 listopada 2022 r. skierował do powodów pouczenie, iż sporne postanowienia umowne ocenia jako niedozwolone, a w związku z tym niewiążące powodów; że odnoszą się one do istotnych elementów umowy, a w konsekwencji bez spornych klauzul umowa nie może wiązać stron; o prawie powodów do wyrażenia sprzeciwu o odmowie wyłączenia w/w postanowień umownych bądź też podtrzymania zarzutów co do niezwiązania umową. Z tego względu Sąd Apelacyjny pouczył powodów o możliwych, przewidywalnych skutkach związanych z bezskutecznością (nieważnością) umowy, tj. m.in., że 1/ skutkiem stwierdzenia nieważności umowy łączącej strony będzie obowiązek wzajemnego zwrotu uzyskanych przez każdą ze stron korzyści; 2/ w ramach rozliczeń stron nie ma zastosowania zasada salda, lecz każdej ze stron przysługują wzajemne roszczenia o zwrot uzyskanych korzyści, w ramach wzbogacenia; 3/ w konsekwencji powodowie mogą być narażeni na obowiązek jednorazowego zwrotu na rzecz pozwanego Banku kwoty w wysokości całości uzyskanego świadczenia z tytułu kredytu objętego nieważną umową – co może być dla nich rażąco niekorzystne w przypadku braku możliwości zadysponowania w/w kwotą; 4/ oświadczenie powodów co do sprzeciwu wyłączenia niedozwolonych postanowień umownych bądź o powołaniu się na te postanowienia ma charakter materialnoprawny, a w związku z tym od daty złożenia oświadczenia (upływu terminu do złożenia takiego oświadczenia) stają się wymagalne wzajemne roszczenia o zwrot uzyskanych korzyści; 5/ w związku z tym, w ocenie Sądu Apelacyjnego, stanowisko powodów o przedawnieniu roszczenia pozwanego banku o zwrot wypłaconej powodom kwoty, nie jest zasadne; 6/ zakres roszczenia powodów w stosunku do Banku nie musi dotyczyć całych uiszczonych rat kapitałowo odsetkowych, bowiem w orzecznictwie sądowym kwestia zakresu wzajemnych roszczeń nie została jednoznacznie rozstrzygnięta; w szczególności kwestia ta objęta jest pytaniem skierowanym do powiększonego składu Sądu Najwyższego w sprawie III CZP 54/21.

W odpowiedzi, w wyznaczonym terminie powodowie złożyli oświadczenia, z których wynika, iż nie wyrażają zgody na niedozwolone postanowienia umowne i akceptują skutki uznania za abuzywne postanowień zawartej umowy, w tym upadek (nieważność) całej umowy i wynikające stąd konsekwencje.

W sprawie nie ma także możliwości utrzymania umowy poprzez wprowadzenie, w miejsce postanowienia niedozwolonego, regulacji zastępczej. Nie można w szczególności uznać, iż taką regulację może stanowić przepis art. 358 § 2 k.c. – przepis ten nie ma bowiem charakteru normy dyspozytywnej w rozumieniu wynikającym z orzecznictwa TSUE. Nadto rozważania w tym zakresie są bezprzedmiotowe, skoro powodowie złożyli jednoznaczne oświadczenie o braku woli utrzymania spornej umowy.

W rezultacie spełnione zostały warunki do uznania zawartej przez strony umowy kredytowej za nieważną.

VII.

W uwzględnieniu poczynionych rozważań Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w pkt 1 sentencji.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.